

POSTMODERNİZM VE KENDİNE MAL ETME

Postmodernism and Appropriation

Prof. Melihat TÜZÜN

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Resim Bölümü, Tekirdağ/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3644-7958>

Arş. Gör. Kübra YILDIZ

Trakya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Edirne/TÜRKİYE

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2493-0264>

ÖZET

Kendine mal etme, sanatçıların başka sanat eserlerinden alıntı yaparak yeniden yorumlamaları ve üretmeleri olarak adlandırılabilir. Kendine mal etme örnekleri geçmişten günümüze her zamanda rastlanılmış ancak sanatta bir alıntılama şekli olarak postmodernizm adı altında kullanılmıştır. Ayrıca sanatçıların yapıtlarında kullandığı bir yöntem olmuştur. Yeniden üretim sürecinde alıntı yapılan eserlerin, anlamı ve içeriği aynı olabileceği gibi farklı eğilimde gösterebilmektedir. Üretilen yeni eser, alıntı yapıldığı eserle bağlantıyı korumaktadır. Bu bağlamda ele alınan örnekler kendine mal etme yöntemiyle sınırlandırılmıştır. Bu kavramın tarihsel süreci, felsefi alt yapısı ve amacı açıklanmıştır.

Bu çalışmada Postmodernizm de Kendi Mal Etme yöntemi açıklanmış, sanatçılar ve yapıtları üzerinden incelenmiştir. Araştırma yöntemi olarak literatür ve eser analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede üretilen eserler hem biçim ve içerik olarak hem de özgünlük ve yaratıcılık açısından değerlendirilmiştir.

Sanatçıların, özgün sanatçı kişiliklerinin oluşmasında, sanat tarihinin gelişimini, sanatçı örneklerini bilmesi gerekmektedir. Sanatta, kendine mal etme kaçınılmaz olarak karşımıza her dönem çıkacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, Kendine Mal Etme, Alıntılama, Resim Sanatı

ABSTRACT

Appropriation can be defined as the reinterpretation and production of artists by quoting other works of art. Examples of appropriation have always been encountered from the past to the present, but have been used under the name of postmodernism as a form of citation in art. It has also been a method used by artists in their works. The meaning and content of the works cited in the reproduction process may be the same or show different tendencies. The new work produced maintains the link with the work from which it was cited. The examples discussed in this context are limited to the method of appropriation. The historical process, philosophical background and purpose of this concept are explained.

In this study, the method of Appropriation in Postmodernism is explained and examined through artists and their works. Literature and artifact analysis method were used as research method. The works produced in this framework have been evaluated both in terms of form and content and in terms of originality and creativity.

Artists need to know the development of art history and examples of artists in the formation of unique artist personalities. It has been concluded that in art, appropriation will inevitably appear in every period.

Key Words: Postmodernism, Appropriation, Quoting, Art of Painting

1. GİRİŞ

Sanat, toplumun kendisini ifade etme ihtiyacıyla doğan, geçmişten günümüze birçok farklı tanımla anlatılmaya çalışılan ve ayrıca kapsamı her geçen gün genişletilen bir kavramdır. Sanat, insanların kendisi ve çevresine yönelik algısının çeşitli ifade şekilleriyle dışavurumudur.

Klasik dönemde sanat, doğanın taklidi olarak görülmüştür. Uzun süre açık bir şekilde devam eden bu görüş modernizm ile birlikte değişmeye başlamıştır. Modernizmde sanat, doğanın taklidi olmaktan çıkarak sanatsal biçim ve renk anlayışında değişimlerin meydana geldiği görülmektedir. Klasik dönemde sanatçıların eserlerinin başkaları tarafından gravürlerinin yapıp yinelenmesi, Modernizmde sanatçıların, eski dönem usta sanatçıların çalışmalarını kopya ederek sanatsal unsurları öğrenmeye başlamaları ve kendi

yorumları ile yeniden resmetmeleri görülürken Postmodernizm ve günümüzde eleştirel bakış açıları ile çeşitli alıntılama yöntemleri kullanılmaktadır (Erdoğan Y. , 2017: 2).

Kubilay Aktulum'un ifadesine göre; resim, kendi döneminde üretilenlerin yanında önceki dönemlerde üretilenlerin veya değişik sanatsal biçimlerin, kültürel unsurların da kaynaklarını tüketmektedir. Bir eserin unsurlarının başka bir yapıtta eklenmesi işlemi alıntı/alıntılama olarak adlandırılmaktadır.(...) Alıntı, sanatçıların hemen hemen her dönem başvurdukları bir yöntem olmasıyla sanatçıların her dönem ne şartlarda olurlarsa olsunlar yeniden resmetmekten vazgeçemedikleri, Romantik dönemde en özgün olma arayışında olduklarında bile çoğu tarihsel, mitolojik, yazınsal, müziksel, dinsel vb. alanlardan çeşitli amaçları doğrultusunda (taklit etmek, esinlenmek, sanatsal eğitim, saygısını bildirmek, yermek, ötekenden yola çıkarak kendi özgünlüğüne varmak vb.) yararlandıkları bilinmektedir. (Aktulum, 2016: 79, 47) Alıntı, sanatta her zaman var olan ve birçok sanatçının da kendini geliştirmek için başvurduğu, eserlerinde yer verdiği bir yöntemdir ve sadece aynı türden sanatsal üretimler değil disiplinler arası üretimler (resim-fotoğraf, heykel-resim, edebiyat-sinema vb.) de sağlamaktadır.

Taklit, günümüzde başkalarının eserlerinin veya üsluplarının benzerinin yapılması olarak tanımlanmaktadır. Taklit ve kopya, sanat ve sanat eğitiminde en çok karşılaştığımız yöntemlerden biridir. Bir alıntılama şekli olarak sanatta karşılaştığımız gibi sanat eğitiminin yıllardır süren bir geleneği olarak da varlığını hissettirmektedir. Aynı şekilde bir alıntılama şekli olarak kendine mal etme sanatta çokça örnekleri olmasının yanında alıntılama ayrı, postmodernizmde tek başına kendine mal etme sanatı (appropriation art) olarak da ifade edilmektedir.

Kendine mal etme kavramı henüz Türkiye'de yaygın bir kullanım göstermemesine rağmen uluslararası düzeyde "appropriation" adı altında uzun yıllardır kullanılan bir kavramdır. Kendine mal etme ile benzer anlamlara gelen veya karıştırılan birçok kavram vardır. Parodi, pastiş, yeniden üretim, yeniden düzenleme gibi kavramlar alıntılama şekli olarak kendine mal etme ile birlikte çeşitlenmektedir. Fakat aynı gibi görünmelerine rağmen aralarında bazı farklılıklar vardır. İlk üretilen eserin sonradan üretilen eser ile ilişkisinde anlatım yönünden farklılıklar olması gerekmektedir. Kendine mal etmede kullanılan imgenin başka bir sanatçıya ait olduğu kabul edilir ve genelde eserlerin isminde "...sonra" ibaresi yer alır. Mona Lisa'yı eserinde yorumlayan birisi "Leonardo Da Vinci'den sonra" ifadesi ile belirtir (Erdoğan Y. , 2018: 4)

Kendine mal etme, ülkemizde temellük sanatı adı altında görülebildiği gibi sadece bir alıntılama şekli olarak da görülebilmektedir. Kendine mal etmede, bilinen bir sanat eserini veya sanat eserinin bir parçasını kullanarak yeni bir eser ortaya koyulmaktadır. Kendine mal etmede üretilen yeni eser, alıntıladığı önceki eser ile bağlantısını korumakta ve izlerini taşımaktadır. Sanatçıların kendisine mal ettiği eserler üzerinde yenilik ve özgünlük niteliği açısından tartışmalar bulunmaktadır. Mevcut bir eserin yeniden farklı bir düşünce ışığında müdahaleli veya müdahalesiz aktarımı, insanlara eserin özgünlüğünü, sanatçının yaratıcılığını ve eserin arkasında yatan düşünceyi sorgular.

Resimsel bağlamda, alıntının en az iki resim arasında gerçekleştirilmesi bizi resimsel alıntı kavramına yönlendirmektedir. Günümüzde her alanda gördüğümüz alıntı yöntemini resim sanatında yüzyıllardır eski usta sanatçıların çalışmalarının taklit edilmesini ve kopyalanmasını görmekteyiz. Özellikle bazı sanatçıların bazı eserleri sıklıkla alıntılanmaları nedeniyle çok bilinen eserler haline gelmiştir. Bunlar arasında Leonardo Da Vinci'nin *Mona Lisa*'sı, Diego Velazquez'in *Las Meninas (Nedimeler)*'i, Edouard Manet'in *Kırda Öğle Yemeği* adlı yapıtları sayılmaktadır.

Bu araştırmada, sanat hayatında alıntılama yöntemlerini kullanarak eski dönem resimlerini yeniden resmeden ve basit bir kopyalama işleminden uzak durarak eserleri yeni bağlamlar üzerinden yorumlayan seçilmiş sanatçıların eserleri incelenerek "*Kendine Mal Etme*" kavramı açıklanacaktır.

2. POSTMODERNİZM

Ünlü İngiliz tarihçisi Arnold Toynbee, 1939 da yazdığı "Bir Tarih İncelemesi" adlı kitabının 5. cildinde. "modern dönem Birinci Dünya Savaşı ile son bulmuştur. Bundan sonraki dönem Postmodern dönemdir ve iki dünya savaşı arası bu dönemin başlangıcı olmuştur" der. İşte postmodern ve postmodernizm terimleri de ilk Toynbee sayesinde literatüre girmiş olur böylece. Post modern ve bu anlayışı ya da düşünce tarzını benimseyen postmodernizm, bir akım olarak 1950'lerin sonlarında kendinden söz ettirmeye başlamıştır (Erinç, 1994: 31). Bu iki savaştan sonra toplum bir hayli yorgun düşmektedir. Modernleşmeyle birlikte gelişen savaş aletlerinden dolayı birçok topluluk hayatını kaybetmektedir. Bu süreçler içersinde modernizme karşı olarak 1950'lerden başlayarak 1970'li yıllara kadar etkisini postmodernizm

göstermektedir. 1980’de en doruk noktasına ulaşarak edebiyat, sanat ve felsefe gibi birçok alanda kullanılmaya başlar.

Modernizm, Batı’da 19. yüzyıl sonunda oluşan ve bununla beraber sanat alanında da kendisini gösteren süreçtir. Sanayileşen toplum gelenekten koparak yeni bir sanat eserinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Modern sanat, aslında henüz oluşmamış ürünlerin sanat eserinde kendisini göstermesidir. Yapıtı bakıldığında daha önce hiçbir eserde yer almamış olması modern sanatın önceliğidir. Ancak postmodern sanata baktığımızda eklettik bir yaklaşım görmekteyiz. Sanatçılar gelenekten kopmadan eskiyi yeniyile harmanlayan eserler üretirler.

Modernin aksine geleneği yeniden filizlendirme amacıyla kullanılmıştır. Ancak modernizme karşı olarak değil, geçmişle günümüzü harmanlayan bir yapıya sahip olduğu görülmektedir Postmodernizm süreci yaklaşık bütün konularda modernizm kavramına tepkidir. Modernizm kavramı, gelenekten kopmayı, yenileşmeyi, hatta yeniliğin faydası olduğunu savunurken, postmodernizm ise gelenekten kopmadan üretim yapmaya çalışır (Uçan, 2009: 2289). Fakat bunu yaparken amacı, tamamen geleneği yüceltmek yerine onu kullanarak önceli yaratmaktır.

Kelime anlamı olarak “Post” kelimesinin anlamına bakacak olursak iki farklı anlamı olduğunu görmekteyiz. İlki sonra olanı ifade ederken, ikinci anlamı ise eklenme anlamındadır (Erinç, 1994: 35). Mesela kadınların saçlarını uzun göstermek için kullandıkları poştış, hem kendi saçına eklenen hem de saçıyla kesişen, aslında anlaşılmayan sahte olandır. Yani ne Modernizm’den çok farklı ne de büsbütün ondan kopmaktadır.

Postmodernizm, netsiz, parçalı, farklı, etnik, çoğulcu, yerel, özgün ve özgür olmaya yöneliktir. Bu bağlamda modernizmdeki tek tip düşünce yapısına karşıdır. Bu kavram sanatta kendine yer bulmasıyla beraber, kişinin geleneksel fikirlerinden koparak özgür, bağımsız, hür ve kendisine has yapıtlar kurmasına neden olmaktadır. Postmodernizm bu düşünceler çerçevesinde modernitenin getirdiği kapitalist kültürü değiştirerek bambaşka bir yapıt koymaya yöneliktir.

Postmodernizm açıklandığı üzere çoğulculuğa geçişi bize göstermektedir. Herşeyi kabul eden, aynı zaman herşeyi sorgulayan bir anlayıştır. Plastik sanatlarda kendini toplama, parçaları birleştirme olarak kendini gösterir.

Postmodernizm resim sanatında kısaca; “Tek bir dünya içinde çeşitlilik” (Erinç, 1994: 39) olarak denilebilir. Yapıt sunum sırasında kuşaklar birbirleriyle çatışabilir ama amacı modernizm olmak değildir. Oluşumunda modernizmi barındırabilir ancak bu durum sürekli devam etmektedir.

3. KENDİNE MAL ETME

Kendine mal etme, İngilizce “appropriation” kelimesinin Türkçedeki karşılığıdır ve “temellük”, “sahiplenme”, “iyelenme” kelimeleri ile aynı anlama gelmektedir. Türkiye’deki kaynakların çoğunda temellük ve kendine mal etme kavramı kullanılırken, iyelenme ve sahiplenme kavramlarına da rastlanmak mümkündür. Kendine mal etmenin sözlük anlamlarından yola çıkılarak sonrasında sanatsal anlamını incelemenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

İngilizce “appropriation” kelimesi, izin almaksızın bir şeyin kontrolünü ele geçirme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan, 2018). Kendine mal etme, bir resmin tamamının veya bir parçasının alıntılanarak başka bir bağlama dahil edilmesi, biçimsel, anlamsal ve biçimsel dönüştürümleri içermesi olarak ifade edilebilir.

Bu tanımlardan yola çıkarak kendine mal etmenin, başkasına ait olan bir şey üzerinde hak iddia etme ve sahiplenme durumu barındırdığı anlaşılmaktadır. Sanatsal açıdan ise önceki dönemlerde yapılmış olan ve iyi bilinen sanat eserlerinin imgelerinin veya sanatçıların üsluplarının değişen paradigmalarda eşliğinde ele alınması, yorumlanması ve yeniden üretilmesi, resmedilmesidir.

Eski eserlerin alıntılanması, taklit edilmesi ve kopya edilmesiyle modern Eski eserlerin alıntılanması, taklit edilmesi ve kopya edilmesiyle modern sanatın orjinalite/otantisite/biriciklik ilkesinin zarar görmesine neden olan unsurlar arasında kendine mal etme yer almaktadır. Sanat tarihinin bir parçası olmuş sanat eserlerini başkalarının imzasıyla veya ismiyle görmek, izleyenlere eserin gerçekliğini, biricikliğini, sanatçının kimliğini ve yaratıcılığını sorgulatmaktadır. Bir sanatçının sergisine gidildiğinde eserler arasında Mona Lisa’nın imgesinin olması, o imgenin Da Vinci’nin Mona Lisa’sı olduğu anlamına gelmemektedir.

Sanatçı Leonardo da Vinci olmadığına göre Mona Lisa da aynı Mona Lisa değildir. Sanatçının var olan eserleri yeniden resmederek kendisine mal etmesinin nedeni nedir? Eğer sanatçı, sanat hayatının ilk yıllarında üretirken kullanıyorsa teknik öğrenmek ve bol pratikle kendini geliştirmek istediği söylenebilmektedir. Bazı sanatçılar ise her eseri kendine mal etme yöntemi kullanılarak üretilmektedir. Örneğin, Levine feminist bir yaklaşımla sadece erkek sanatçıların işlerini yeniden fotoğraflayarak kadın sanatçı kavramının sanat tarihindeki eksikliğine ve göz ardı edilmesine vurgu yapmaktadır. Cindy Sherman da aynı şekilde feminist bakış açısıyla adından söz ettiren bir sanatçıdır. Sherman, Tarihi Portreler adını verdiği serisinde 15. ve 16. yüzyıldan eski sanat eserlerini canlandırarak, kadın rolüne dikkat çekmek istemektedir.

Postmodernizmle birlikte kendine mal etme, disiplinler arası kaynaklar elde etmeye başlamaktadır. Kendine mal etme sanatı popüler kültürden, reklamcılıktan, kitle iletişim araçlarından, diğer sanatçılardan ve başka yerlerden imgeleri ödünç alır ve yeni sanat eserlerine dahil eder. Farklı ortamlara imgeleri yerleştirmek ve böylece anlamlarını değiştirmek için çoğu zaman sanatçının teknik becerileri, kavramsal yeteneklerinden daha az önemlidir. Postmodern dönemde sanatçıların, kendine mal etmeyi sorgulama amacıyla kullandıkları söylenebilmektedir. Kendine mal etmede amaç bir nesne üretmek değil; var olan eserler arasından seçip özgün bir kullanım sağlamak veya üzerlerinde değişiklik yapmaktır. (Bourriaud, 2004: 40) Sanatçılar, kendileri özgün bir eser üretmek yerine var olan eserleri kullanarak özgünlüğü yakalamaya çalışmaktadırlar. Kendine mal etme, özgünlüğü zedeleyebilir ancak bu yöntemle yeni ve özgün eserler üretme amacına sahip sanatçılar bulunmaktadır. Bununla birlikte Postmodernizm, sanatçıların yeni ve özgün eser üretmelerinin teknolojiyle birlikte güçleştiğini, her eserin kendinden önceki eserlerden izler taşıdığını iddia etmektedir.

Aktulum'un tanımıyla kendine mal etme, bir sanatçının yapıtının öyle ya da böyle alıntılanarak, içeriğinin yanı sıra biçiminin de yinelenerek yeni bağlamda, benzer ya da farklı anlamlar yüklenerek yeniden üretilmesidir. (Aktulum, 2016:139)

3.1. Kendine Mal Etme Örnekleri

Yüzyıllar içinde birçok değişiklik ve gelişmenin yaşanması ile sanat, yeni anlamlar edinerek içerisine yeni yöntem, unsur, nitelik ve bakış açıları dahil etmektedir. Bu süreç içerisinde değişmeyen şeylerden biri sanatçıların kopyalama veya taklit etme isteğidir. Başkasına ait bir şeyin sahiplenilmesi, kopya ve taklit dahil her alıntılama yöntemi için söz konusu olduğu düşünülebilir. Bir eserin eğitsel veya sanatsal amaçla benzetme kaygısıyla yeniden resmedilmesi, kopyalanması, yeniden üretilmesi, bir sanatçının üslubunun taklit edilmesi, eserin tamamı veya bir kesitinin alıntılanması, yinelenmesi, dönüştürülmesi vb. uygulamaların başkasına ait olan üzerinde hak iddia etmesi söz konusu olacağı için kendine mal etmeyi içerdiği sonucuna varılabilir.

Kendine mal etme, Postmodernizmle birlikte doğan bir kavram olsa da resimsel alıntılama şekli olarak ele aldığımızda, sanat tarihinde her zaman var olduğunu örneklerle görebiliriz.

Sanatçı atölyelerinde, usta-çırak ilişkisi içerisinde verilen sanat eğitimi, öğrencilerin öğretmenlerinin resmetme tarzını birebir taklit etmeleri üzerine kuruludur. Bu nedenle de bazen sanatçıların resimlerinin kendisinin mi öğrencisinin mi yapıldığından şüphe edilir. Bunlardan biri de Tiziano (Titan) Vecellio ve hocası Giorgione Barbarelli da Castelfranco'dur.

Şekil 1. Tiziano Vecellio, Urbino Venüsü, 1488-1576.

Şekil 2. Giorgione, Uyuyan Venüs, 1510.

Modernizm’de sanatçılar daha önce üretilmemiş olanı yapmayı amaçladıkları, özgün, yeni ve yaratıcı eserlerin olduğu bir dönemdir. Modernizm, tüm özgünlük, yenilik ve yaratıcılık arayışlarına rağmen yine de içinde geleneği, eskiye dayanan faydacı yapıyı barındırmaktadır. Özellikle de sanatçıların, eskinin yardımıyla yeniyi ulaşma çabaları, bu konuda etkili bir unsur olabilir. Modernizm döneminde kendine mal etme denildiğinde ilk akla gelen isimler: Picasso, Duchamp, Warhol, Manet ve Van Gogh’tur. Ayrıca Manet’nin eserleri en fazla kendine mal edilen ve kendisinin de alıntı yoluyla kendine mal ettiği bir sanatçı olduğu gözlenmektedir.

Manet, Tiziano’nun “Urbino Venüsü” adlı eserini Rönesans estetik idealinden çok daha gerçek bir bakış açısıyla Batı sanatının ikonik bir resmi olan “Olympia”yı resmetmiştir. Eserin, kendi döneminin estetik düşüncesine uygun olmayan bir resim olması ve Manet’nin idealizasyona karşı duran gerçekçi tavrı, çok sayıda sanatçının kendine mal ettiği imgelerden biri olarak çoğaltılmasında etkili olmuştur (Antmen, 2014).

Şekil 3. Edouard Manet, Olympia, 1863

Şekil 4. Keisa Eisen Dergi Kapağı Resmi ve Van Gogh, Fahiş

Japon ressamlardan etkilenen ve resimsel alıntıya başvuran başka bir sanatçı da Van Gogh’tur. “Fahiş” adlı eseri, 1886’da Paris İllüstrasyon Dergi kapağında yer alan ve Keisa Eisen’e ait bir resmin yeniden resmedilmesidir. Sanatçı, resmi direkt alıntılanmak için büyütüp tuvale aktarmıştır (Kodal, 2012). Van Gogh, Japon sanatçıların baskı resimlerinden hareketle benzerini resmederek veya alıntılıyarak yeni yorumlarla kendine mal etmektedir.

Picasso, resimsel alıntı denilince akla gelen ilk isimlerden biridir. Velazquez’in “Nedimeler” adlı eserini yeniden resmettiği “Velazquez’den Sonra Nedimeler” adlı eserinde Picasso, kendine mal etmektedir (Berger, 2015).

Şekil 5. Pablo Picasso, Velazquez’den Sonra Nedimeler, 1957

Şekil 6. Diego Velazquez, Las Meninas (Nedimeler), 1656

Picasso’nun bu eseri ile Velazquez’in eseri arasında sadece üslup farkı yoktur. Figürlerin boyutları ve detaylarının resmedilişinde orijinalinden farklı olarak, Velazquez’in Nedimeler’i ile Picasso’nun Nedimeler’inin arasındaki ilk karşıtlık; tek açı-çok açı ve bütünlük-parçalıktır. (Köse ve Kodal, 2011) Picasso eserlerinde çok sayıda kendine mal etme yöntemini kullanarak biçimsel olarak farklı denemeler yaptığı gözlenmektedir.

Şekil 7. Edouard Manet, Kırda Öğle Yemeği,

Şekil 8. Pablo Picasso, Kırda Öğle Yemeği'nden Sonra

Picasso'nun kendine mal ettiği eserler arasında yer alan *Kırda Öğle Yemeği* (Le Déjeuner sur l'Herbe) Manet'in en çok alıntılanan eseridir. Manet'in eserinde, iki erkekle sohbet eden çıplak bir kadın resmedilmektedir ve öndeki üç figürün arkasında nehirde yıkanan bir kadın daha bulunmaktadır. Figürler ormanda piknik yapmaktadırlar ve öndeki kadın figürünün bakışları direk izleyiciyle buluşmaktadır. Picasso ise bu eseri yeniden resmederken öndeki kadın figürü ile resmin sağ tarafındaki erkek figürünü vurgulamaktadır. Yaptığı 28 adet Kırda Öğle Yemeği çeşitlemesinin bazılarında detaylı bazılarında sade resmetme tarzı görülse de vurgu hep öndeki kadın ve erkek figürlerdedir. Picasso, bu resimde analitik kübizme uygun şekilde başka bir resmin yapısını bozup yeniden kurarak kübizimde bireyselliğe geçmektedir. Picasso, alıntılacağı resimleri kendine mal ederken diğer eserlerin yerine onları yeniden resmetme biçimini öne çıkarmaktadır. (Aktulum, 2016 :140) Kırda Öğle Yemeği resmini yeniden üretirken Picasso'nun yine kompozisyonu değiştirmedeği ve kendi tarzında yeniden resmettiği görülmektedir.

Kendine mal etmeden bahsederken Duchamp'ın sanata kazandırdığı en büyük yeniliklerden biri olan hazır nesneye de değinmek gerekmektedir. Duchamp'a göre sanatçının eserinde el emeği vermesinin bir önemi yoktur, herhangi bir nesnenin sanatçı tarafından sergilenmesi onu sanat eseri yapmaktadır. Duchamp, kendine mal etmenin en önemli dayanağı olan hazır nesneyi şu şekilde tanımlamaktadır: “Sonuç olarak, tıpkı sanatçının kullandığı boya tüplerinin mamul ve hazır olması gibi dünyadaki bütün tuvalerin de *ready-mades aided* olduğunu söylemek gerekir.” Sanatçı, artık her şeyin sanat alanına girebileceğini, bütün sanat eserlerinin bir hazır yapıt olarak kullanılabileceğini iddia etmektedir (Yılmaz, 2012, s. 199).

Şekil 9. Marcel Duchamp, Mona Lisa (L.H.O.O.Q.), 1919

Şekil 10. Marcel Duchamp, Çeşme, 1917

Duchamp'ın “L.H.O.O.Q.” adlı eseri, Mona Lisa'ya bıyık ve sakal çizerek, parodi aracılığıyla kendine mal ettiği görülmektedir. Duchamp, eserde Mona Lisa'nın kullanılmasının getireceği ünün yanı sıra Da Vinci'ye gönderme yapması nedeniyle Da Vinci'nin ismi ve ününü de kendisine mal etmiş olur. Elbette bu, tüm kendine mal etme uygulamaları için söz konusu olan bir durumdur.

Şekil 11. Manolo Valdes, Las Meninas, 2020

Şekil 12. Manolo Valdes, Mavi şapkalı kadın, 2009

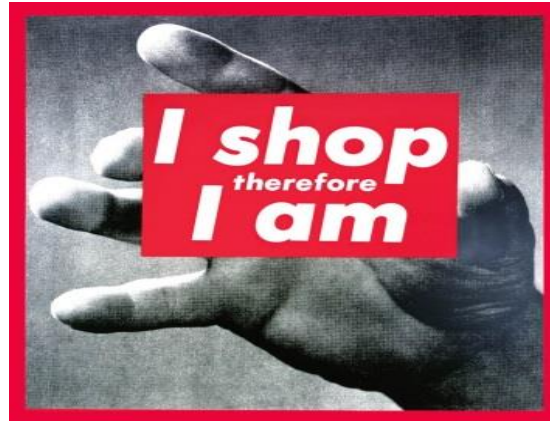
Pop-Art akımın önemli isimlerinden olan İspanyol sanatçı Manolo Valdes, Velázquez, Matisse, Picasso ve Lichtenstein gibi ustaların eserlerini çalışmalarında başlıca esin kaynağı olarak kullanmıştır. O'na göre, esasen 20. yüzyılın ikinci yarısı, resim sanatının en zengin ürünler verdiği dönemdir. Bu nedenle sanatçı daha çok bu dönemin eserlerini kendisine esin kaynağı olarak seçmektedir (Akdeniz, 2013).

Pera Müzesi'nin düzenlediği bir söyleşiye katılan Manolo Valdes, burada yaptığı konuşmada; Valesques'den buyana farklı akımların tekniklerini kullandığını dile getirdi. Kendi yaptığı çalışmalar için; "Benim paletim kumaş parçaları, renklendirilmiş kumaşlar..." ifadesini kullanmıştır.

3.2. Postmodernizm ve Günümüz

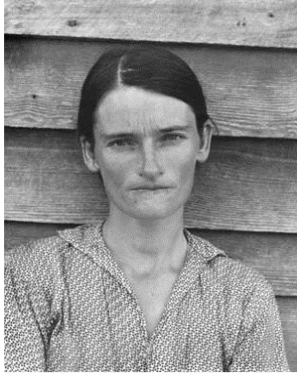
Postmodernizm'in tartışmalı stratejisi kendine mal etme, günümüzde de yaygın olarak kullanılır ve Eleaine Sturtevant, Sherrie Levine, Barbara Kruger, Richard Prince, Mike Bidlo, Cindy Sherman, Russell Connor, Mary Beth Edelson, David Salle vb. sanatçıların eserlerinde yer alması ile ünlenmiştir. Kendine mal etmenin bir strateji veya biçim olmaktan çıkıp doğrudan "kendine mal etme sanatı" şeklinde adlandırılması bu sanatçılar sayesinde. Sanatçıların eserleri arasında uygulama yönünden farklılıklar olmasına rağmen kendine mal etme ortak bir nokta sağlar.

Postmodern sanatta, bir dönemi veya sanatı ön plana çıkarmak yerine, birçok sanat dalını bir araya getirip yeni bir sanat anlayışını yaratıp disiplinlerarası ve çoğulcu bakış açısı getirmiştir. Postmodern sanatçılar, toplumsal düzeni belirleyen göstergeler sistemini kendine mal ederek dönüştürmeyi, tanıdık imajlardan yeni anlamlar elde ederek sorgulama sürecini başlatmayı hedeflemiştir.

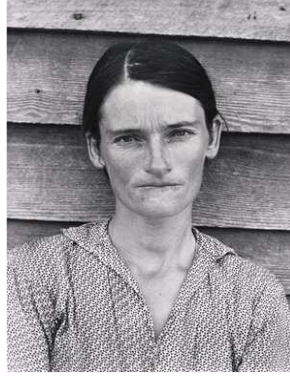

Şekil 13. Barbara Kruger, Alışveriş Yapıyorum, Öyleyse Varım, 1987

Kendine mal etmeyi kitle iletişim araçları ve popüler kültür aracılığıyla kullanan Kruger, dergi, takvim ve reklamlardan seçtiği imajları mesajlarını değiştirerek yeniden sunar. Kruger, reklam imgeleri ve dilini kendine mal ederek erkek egemen medyanın kadın imajlarını, kadın olmanın anlamını sorgular (Antmen, 2010, ss. 277-9). Kruger eserlerinde, temsile yönelttiği ironik soruları yeniden üretirken ve yorumlarken metinler ekler (Şahiner, 2013, s. 181).

Şekil 14. Sherrie Levine,
Walker'dan Sonra, 1981,
Fotoğraf, 12.8x9.8 cm

Şekil 15. Walker Evans,
Kiracı Çiftçi Karısı,
Alabama, 1936, Fotoğraf,
23.81x18.1 cm

Şekil 16. Sherrie Levine,
Duchamp'tan Sonra Çeşme,
1947

Sherrie Levine ise eserlerinde erkek sanatçıların fotoğraflarını yeniden fotoğraflayarak kendine mal eder. Levine, Walker Evans'ın fotoğraflarını kendine mal ettiği "After Walker Evans" adlı serisi ile açtığı Pictures isimli grup sergisinde dikkatleri çekmiştir. Levine, ününü Edward Weston ve Walker Evans'ın fotoğraflarını kendine mal ettiği kopyaları ile elde etmiştir. Bu kopya fotoğraflarda Levine'in imzası dışında hiçbir müdahalesi bulunmaz hatta farklı bir yorum da eklememiştir. Duchamp'ın "Çesme" adlı eserinin bronz bir versiyonunu (Şekil 7) üreterek geleneksel malzeme ile hazır yapıt kavramını sorgular. ve aynı eserin yeniden bronz bir kopyasını Buda ismiyle sunarak tapınma nesnesi haline getirir (Yılmaz, 2012, ss. 203-4).

Bu tarz kendine mal etmelerden farklı olarak Cindy Sherman, belli bir film karakterini, fotoğrafı veya sanat eserlerini yeniden canlandırma aracılığıyla kendine mal eder.

Yeniden canlandırma yöntemi ile kendine mal eden bir başka sanatçı, günümüzde aktif olarak üretimlerini gerçekleştiren Özlem Şimşek'tir. Şimşek, feminist bir bakış açısıyla Türk resminde kadın imgesini ve resimlerdeki rollerini anlamak üzere üretir (Antmen, 2014). Eserlerinde modellerin pozları, pozun izleyiciye aktarılış şekli, ressamın sanat anlayışı, kadına ve topluma bakışı etkileşim içerisindedir. Model ile ressam arasında hem kadın-erkek ilişkisi hem de toplumsal ve kişisel bağlamda ilişki vardır.

Şekil 17. Cindy Sherman, 1979

Şekil 18. Özlem Şimşek, 'Mediha Hanım Olarak Otoportre' (Namık İsmail'den Sonra), 2010

Bidlo'ya göre; her tür alıntılama ve kopyalama meşrudur ve herhangi bir sanatçının eseri yeniden üretilebilir. Bidlo, orijinaline bağlı kalarak ürettiklerinde hangisinin orijinal veya kopya olduğu anlaşılmaz (Türkmen Çalikoğlu, 2012). Sanatçı, kendine mal ederken üretimlerine "...değildir" şeklinde isimler vererek bu karmaşaya göndermede bulunur. Sanatçının bu tarz işlerine örnek olarak "Picasso Değildir", "Duchamp Değildir", "Warhol Değildir" (Şekil 9) veya "Rauschenberg'in Silinmiş De Kooning'i Değildir" verilebilir.

Şekil 19. Mike Bidlo, Warhol
Değildir, 1984

Bilindik eserlerin bazı bölgelerini kullanarak birleştirerek resimleri yeniden oluşturan Russell Connor, esprili bir yaklaşımla göndermeler yapmaktadır. Picasso'nun "Avignonlu Kızlar" adlı eserindeki kadın figürlerini Peter Paul Rubens'in "Leucippus'un Kızlarının Kaçırılması" adlı eserindeki kadınların yerine yerleştirerek "Modern Sanatın New Yorklular Tarafından Kaçırılması" ismiyle yeniden üretmiştir (Danto, 2010, s. 250).

Şekil 20. Russell Connor, Modern
Sanatın New Yorklular Tarafından
Kaçırılması, 1985

Şekil 21. Herman Braun
Vega, Karamba!, 1983

Herman Braun ise aynı eser içerisinde birden çok alıntılama yaparak yeniden resmeder. Örneğin; Sanatçı "Karamba!" (Şekil 11) adlı eserinde kendi portresini Velazquez'in "Nedimeler" adlı eserinden, hemen arkasındaki figür Rembrandt'ın öz portresinden, yanında oturan Picasso'yu fotoğrafından alıntılar (Kodal, 2012). Vega'nın resimlerinde yalnızca bir sanat eseri veya sanatçıdan alıntı değil aynı anda birçok farklı kaynaktan alıntılar yer alır. Bazen sanatçıların üslubundan alıntılar yer alırken bazen de eserlerin bir kesiti veya sanatçının kendisi sahiplenir. Sanatçının "Karamba!" adlı eserinde duvardaki resim, Jean Auguste Dominique Ingres'in "Türk Hamamı" adlı eseridir.

Şekil 22. Ron English, Baby Guernica, 2016.

Şekil 23. Ron English, Star Wars Guernica, 2016.

Ron English ise Pablo Picasso'nun Guernica'sını birçok kez yorumlayarak kendine mal etme yönteminin ötesinde olduğu yaklaşımı izleyiciye göstermektedir. Guernica ile bağlantı kurarak ele aldığı, değişik konu ve kavramdaki eserlerinde, farklı imge ve ikonları bir bütün halinde kullanarak Picasso'nun Guernica'daki kompozisyon ve kurgusunu anımsatır biçimde izleyiciye sunmaktadır.

Kendine mal etme, postmodernist bir kavram olarak görülse de klasik dönemden itibaren örneklerine rastlanmaktadır. Bu çalışmada ele aldığımız; Tiziano Vecellio, Giorgione, Manet, Van Gogh, Picasso, Marcel Duchamp, Barbara Kruger, Sherrie Levine, Cindy Sherman, Mike Bidlo, Russell Connor, Herman Braun, Ron English ve birçok sanatçı kendine mal etme olarak adlandırabileceğimiz eserler üretmişlerdir.

4. SONUÇ

Postmodernist bir anlayışla sanatta yer alan kendine mal etme, geçmişten günümüze bazı sanatçıların eserlerinde çeşitli yöntemlerle kullanılmıştır. Aslında kendine mal etmenin, alıntılama yöntemlerinin, özünü düşündüğümüzde klasik dönemden itibaren her zaman var olduğu söylenilebilir. Usta sanatçıların eserlerini baskı yoluyla çoğaltmadan birebir yeniden resmetmeye veya Levine'nın yaptığı gibi yeniden fotoğraflamaya kadar her türlü kendine mal etme eylemine rastlamak mümkündür. Sanatçıların üsluplarını, eserlerini, eserlerinin biçimsel özelliklerini veya konusunu, kendine mal ederek özgün eserler ortaya koyma çabası içinde eserlerin veya sanatçıların, eleştirel bakış açısıyla sorgulanması da bulunur. Geçmişin sanat anlayışı ile günümüz arasında bir köprü kuran kendine mal etme, sanat üzerine düşünmeye, değerlendirmeye ve yorumlamaya yönlendirir.

Sanat eğitimi veren kurumlarda sanatın tarihini bilerek, çağın gerisinde kalmamak, yeni yöntem ve tekniklerin tanınması, teknoloji ile iç içe bir eğitim sürecinin yaşanabilmesi için kendine mal etmeye ve alıntılama yöntemlerine açık olunması gereklidir.

Sanatçıların, özgün sanatçı kişiliklerinin oluşmasında Sanat tarihinin gelişimini ve sanatçı örneklerini bilmesi ve gerektiğinde kendine mal ederek ondan yararlanması, kaçınılmaz olarak karşımızda her dönem var olmuş ve olacaktır.

KAYNAKÇA

- Antmen, A. (2010). Sanatçılardan yazılar ve açıklamalarla 20. yüzyıl batı sanatında akımlar (3. baskı), Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Antmen, A. (2014). Kimlikli bedenler, Sel Yayıncılık, İstanbul.
- Aktulum, K. (2016). Resimsel alıntı, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- Berger, J. (2015). Picasso'nun başarısı ve başarısızlığı (6. baskı), Metis Yayınları, İstanbul.
- Bourriaud, N. (2004). Postprodüksiyon (Çev.: Nermin Saybaşı), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Danto, A. C. (2010). Sanatın sonundan sonra (Çev.: Zeynep Demirsü), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Erinç, S. M. (1994). Postmodernizm'in Tanımı, Anadolu Sanat Anadolu Üniversitesi G.S.F. Yayınları.
- Kodal, T. (2012). "Resimlerarasılık ve herman braun-vega'nın resimlerinde resimlerarasılık sorunsalının irdelenmesi", Sanatta Yeterlilik Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Köse, O., & Kodal, T. (2011). "Claude Levi-Strauss'un Mit Çözümlemeleri Üzerinden Resimlerarasılık Perspektifinde Resim Değerlendirmesi", Art-e Sanat Dergisi, 4(7).
- Şahiner, R. (2013). Sanatta postmodern kırılmalar (2. baskı), Ütopya Yayıncılık, Ankara.
- Türkmençalıkoğlu, S. (2012). "Sanat eserindeki özgünlük kavramı ve hazır nesne", Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Uçan, H. (2009). "Modernizm/Postmodernizm ve J.Derrida'nın Yapısökümcü Okuma ve Anlamlandırma Önerisi", Turkish Studies, 4(8).
- Yılmaz, M. (2012). Sanatın günceli güncelin sanatı, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Erdoğan, Y. (2018). "Bir Resimsel Alıntılama Şekli Olarak Sanat Eğitiminde Kendine Mal Etme (Appropriation)", Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Erdoğan, Y. (2017). "Pablo Picasso'nun Eserlerinde Resimsel Alıntılama Yöntemi Olarak Kendine Mal Etme", Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu.